

Яна ПОРТНОВА, Діана ШИШКІНА,
*студентки III курсу факультету гуманітарних технологій,
освітня програма «Політична філософія»,
Черкаський державний технологічний університет*

ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВОТВОРЕННІ

Уточнено сучасне потрактування поняття «політична еліта»; розглянуто вплив такого роду еліт на життя країни та суспільства загалом. Наведено типологію політичних еліт у контексті основних теорій еліт. Проаналізовано сучасні погляди на проблему політичної еліти в Україні, враховуючи як історичний контекст, так і сучасні реалії, а також ставлення українців до політичної еліти. З'ясовано, що політична еліта відіграє важливу роль у формуванні української державності, визначаючи політичні курси, владні структури та сприяючи розвитку національного суверенітету.

Ключові слова: *типологія політичних еліт, політичний курс країни, теорії еліт, стратегія розвитку суспільства, українська державність.*

Вступ. Процес державотворення в Україні є складним і багатограним явищем, що включає різні аспекти політичного, економічного, соціального та культурного життя країни. Одним із ключових чинників, що впливають на формування державної політики та розвиток суспільства, є діяльність політичної еліти. Вона відіграє вирішальну роль у прийнятті стратегічних рішень, формуванні національної ідеології та визначенні напрямів внутрішньої і зовнішньої політики. Вивчення ролі політичної еліти в державотворенні України є актуальним завданням, особливо в контексті сучасних політичних та соціальних викликів. Дослідження такого роду не лише розкриває ключові аспекти формування політичної системи країни, але й допомагає зрозуміти динаміку владних відносин, визначити фактори, що впливають на прийняття стратегічних рішень та формування політичних курсів.

Метою дослідження є з'ясувати роль політичної еліти в політичній системі України, уточнивши сутність поняття «політична еліта» та типологію еліт. Важливо провести глибокий аналіз впливу політичної еліти на процеси державотворення в Україні, враховуючи як історичний контекст, так і сучасні реалії. Особливу увагу буде приділено історичному контексту формування політичної еліти, її структурі, функціям та впливу на політичний процес. Також буде проведено аналіз ключових етапів розвитку української політичної еліти – від проголошення незалежності до сучасного стану, зокрема, впливу еліти на конституційні реформи, економічну політику та зовнішньополітичні орієнтири держави.

Звертаючись до етимології терміна «політична еліта» та огляду основних теорій політичних еліт, ми робили узагальнення, спираючись на роботи деяких українських і зарубіжних політологів та філософів (Михайло Грушевський, В'ячеслав Липинський, Марія Кармазіна, Чарльз Міллз та ін). На тлі історичного аналізу, представленого Михайлом Грушевським та його трактуванням ролі еліт у становленні державності, можна визначити ключові тенденції та зміни у владних структурах України на різних етапах її історії. У світлі досліджень Марії Кармазіної і В'ячеслава Липинського набуває особливого значення аналіз ролі регіональних політичних еліт у контексті формування загальнонаціональної політики. Їхні праці розкривають не лише взаємозв'язок між центром та регіонами, але й вплив регіональних особливостей на політичні процеси в країні загалом. Різні аспекти політичної еліти в сучасній Україні досліджують Василь Скуратівський, Михайло Михальченко, Віктор Андрущенко, Богдан Кухта, Дмитро Видрін, Андрій Пахарев, Микола Шульга, Микола Пірен, Микола Головатий, Микола Обушний, Наталія Кононенко та інші.

Викладення основного матеріалу. Звернемося до етимології терміна «політична еліта». Сьогодні цей термін використовується для опису тих, хто має владу та вплив у політичних структурах, незалежно від формальної посади або титулу. У контексті політики термін «політична еліта» почали активно використовувати в ХХ ст., позначаючи ним невелику групу людей, які мають значний вплив на прийняття політичних рішень, формування політичного курсу та керування державою (політики, урядовці, бізнесмени, лідери громадських організацій тощо).

У перекладі з французької мови слово «еліта» означає «найкращий», «вибраний», «відбірний». Цим поняттям позначають провідні верстви суспільства, які здійснюють керівництво у різних галузях суспільного життя. Еліта – це відносно невелика група людей, які виділяються серед інших завдяки своєму значному впливу на суспільство та владу. Цей вплив зумовлений їхнім соціальним становищем, економічним статусом, політичною владою або культурним впливом.

У різних контекстах еліта може включати різні категорії осіб. Залежно від функцій, які виконує еліта у суспільстві, виділяють еліту економічну, господарську, духовно-інтелектуальну, культурну, інформаційну, політичну, військову, наукову та ін. Політична еліта складається з осіб, які займають ключові позиції в системі державного управління і приймають важливі політичні рішення. Економічна еліта включає великих підприємців, фінансистів та інших осіб, які контролюють значні економічні ресурси. Культурна еліта складається з діячів мистецтва, літератури, освіти, які впливають на культурний розвиток суспільства. Інформаційна еліта включає власників і керівників медіа, журналістів, які формують суспільну думку. Військова еліта складається з високопоставлених військових, які відіграють ключову роль у забезпеченні національної безпеки.

Контреліта – це, в першу чергу, лідери політичних партій, які перебувають в опозиції до правлячого режиму, також це може бути частина інтелектуальної та художньої еліти, яка не поділяє пануючих або тих, що підтримуються правлячою елітою політичних, ідеологічних, філософських, соціальних, духовно-культурних концепцій [1].

Політична еліта крізь погляд науковців. Загалом існує чотири теорії політичних еліт:

- *Класична (макіавеллістська) теорія еліт.* До макіавеллістів відносяться автори та послідовники класичної теорії еліт, котра акцентує свою увагу на тому, що суспільство поділяється на еліту й нееліту, та на аналізі механізмів утворення еліт та їхньої взаємодії із суспільством. Головними представниками цієї теорії є італійці: соціолог Вільфредо Парето та політолог Гаетано Моска. В. Парето вважав, що, якщо людей поділити за здібностями за десятибальною шкалою, то до еліти належатимуть ті, хто отримали десять балів.

- *Плюралістична теорія еліт* виникла в середині ХХ ст. і підкреслює множинність і різноманітність еліт, які існують у демократичному суспільстві. Плюралісти стверджують, що влада розподілена між різними групами і жодна з них не має абсолютного контролю. Це забезпечує конкуренцію між елітами і баланс політичної влади. Головним представником цієї теорії є американський політолог Роберт Даль.

- *Теорія елітної демократії* стверджує, що демократія найкраще функціонує, коли рішення приймаються компетентними і кваліфікованими елітами, а не масами. Вибори і участь громадян забезпечують механізм контролю і легітимації влади еліт. Головним представником цієї теорії є австрійський економіст і політолог Джозеф Шумпетер.

- *Неоелітна теорія* розглядає сучасні аспекти і динаміку еліт у контексті глобалізації, технологічних змін і сучасних політичних систем. Вона аналізує, як транснаціональні еліти, корпоративні структури і нові форми медіа впливають на політичні процеси. Головним представником цієї теорії є американський соціолог Чарльз Райт Міллз [2].

Одним із основоположників терміна «політична еліта» є італійський соціолог і політичний діяч Вільфредо Парето. Він вважав, що суспільство складається з еліт, які мають політичну владу та вплив [3], і поділяється на «еліти за здібностями» та «еліти за наслідками». Еліти за здібностями досягають влади завдяки своїм здібностям та навичкам, у той час як еліти за наслідками зберігають владу завдяки спадковості або соціальному статусу. На думку Парето, еліти в суспільстві є необхідним явищем і відіграють важливу роль у формуванні і зміні політичних, економічних та соціальних структур. Його роботи також містять аналіз рівноваги влади та конфліктів між елітами, що відображає складні взаємовідносини в суспільстві.

Не менш важливими стали ідеї Альфреда Новака – австрійського соціолога, який у своїх дослідженнях розглядав роль еліт у суспільстві та їхній вплив на його функціонування. Основною ідеєю Новака є те, що в

сучасному суспільстві, як і в інших історичних епохах, управління належить елітам, а не масам [4]. Він мав стійке переконання у важливості ролі еліт у процесі управління суспільством, оскільки еліти завдяки своєму соціальному статусу та ресурсам забезпечують стабільність і ефективність функціонування суспільства. Також можна вважати, що саме елітам, на думку Новака, належить контроль над економічними, політичними та культурними ресурсами, а також саме еліти й визначають загальні цілі та напрями суспільного розвитку [4]. Тобто лише вони визначають основні напрями політики та пріоритети у соціальній сфері.

Політична еліта в сучасному суспільстві, на думку американського соціолога і політолога Чарльза Райта Міллза, є результатом концентрації влади та ресурсів у вузьких кіл [5]. Міллз, один із ключових дослідників політичних еліт та влади в сучасному суспільстві, відомий своєю працею «Влада, еліти і держава» ("The Power Elite"), опублікованою в 1956 р., яка відіграла важливу роль у розвитку політичної соціології та дослідженні влади і еліт у сучасному суспільстві. У цій книзі Міллз досліджує взаємодію між політичними, економічними та військовими елітами в американському суспільстві та їхній вплив на прийняття рішень у політиці. Одна з ключових ідей, яку висунув Міллз, – це концепція «великої трійки» ("the power elite"), яка включає високопоставлених представників політики, економіки та військових сил, які разом контролюють ключові аспекти суспільства. Він стверджує, що ці еліти мають значний вплив на формулювання політики та вирішення ключових питань у сучасному суспільстві. Міллз також вивчав концепцію «видової пам'яті» ("the sociological imagination"), яка підкреслює важливість зв'язку між особистими проблемами та соціальними структурами. Він закликав до критичного аналізу соціальних систем та виявлення зв'язків між особистими долями і соціальними умовами [5]. Його аналіз став вагомим внеском у розуміння природи влади та структури суспільства, а також висвітлив одну із найсуттєвіших проблем політичної еліти, яку також можна побачити на практиці в Україні.

На думку елітолога Г. К. Ашина, склалися два найбільш загальні підходи до розуміння терміна «еліта», у контексті яких можна так само виокремити певні напрями, зокрема такі:

1. Ціннісний – передбачається, що еліта складається тільки з найкращих представників суспільства або великої соціальної групи. Ці «найкращі» вирізняються високими моральними якостями, талантами та винятковою продуктивністю у своїй галузі.

2. Структурний – у межах цього підходу елітою вважаються особи з найвищими соціальними статусами в суспільстві або в певній великій соціальній групі.

Проте ці визначення не завжди збігаються, оскільки високий соціальний статус не завжди свідчить про високий рівень інтелекту чи моральних якостей. Через це часто стверджують, що в країні немає справжньої еліти. Це пояснюється тим, що високого соціального статусу можна досягти не тільки

завдяки інтелектуальним здібностям та позитивним моральним якостям, але й завдяки негативним рисам (жорстокість, підступність, хитрість тощо) або випадково, наприклад народившись у привілейованій родині [6].

Політичну еліту поділяють на два загальні типи:

1. *Загальнонаціональна* еліта включає осіб і групи, які мають значний вплив на державну політику, економіку, культуру та інші сфери суспільного життя на національному рівні. Такі люди зазвичай займають високі посади в уряді, великих корпораціях, наукових та культурних установах. Вони визначають стратегічні напрями розвитку країни, приймають важливі рішення, які впливають на все суспільство.

2. *Регіональна еліта* складається з осіб і груп, які мають значний вплив на життя окремих регіонів чи областей. Це можуть бути місцеві політики, бізнесмени, лідери громадських організацій, які визначають розвиток і функціонування своїх територій.

Залежно від своєї ролі та впливу, еліта може змінювати напрям розвитку суспільства, приймати ключові рішення, впливати на громадську думку та формувати культурні цінності. Еліта є важливим елементом суспільства, який формує та спрямовує розвиток різних сфер життя завдяки своєму впливу і ресурсам.

Загалом еліта в суспільстві відіграє вирішальну роль у визначенні та реалізації політичних, економічних, культурних і соціальних стратегій, що впливають на загальний розвиток країни. Це підкреслює значення еліти як ключового чинника стабільності та прогресу в суспільстві.

Про політичну еліту розмірковував також і видатний історик Михайло Грушевський. У своїх фундаментальних працях, таких як «Історія України-Руси», Грушевський часто аналізував історичні події крізь призму діяльності політичних еліт. Він вважав, що на різних етапах історії України еліти відігравали ключову роль у формуванні державних інститутів, боротьбі за незалежність та визначенні напрямів розвитку суспільства. Зокрема, він акцентував на важливості об'єднання еліт навколо національної ідеї [7]. М. Грушевський вважав, що «українське державотворення є не лише цінною історичною подією, а й необхідним елементом життя всього українського народу» [7; 8]. Ця цитата показує важливість вивчення історії України не лише як окремого народу, але й як необхідної складової для розуміння сучасної політичної, соціальної та культурної ситуації. Михайло Грушевський у своїй праці «Історія України-Руси» віддав значну увагу формуванню поняття політичної еліти в українському суспільстві. «Еліта держави, яка має бути національною, повинна складатися з тих елементів народу, які мають найвищі якості його духовного й матеріального життя» [8] – тут відображено його переконання у важливості того, щоб політична еліта відображала інтереси та цінності народу, який вона представляє. Для нього також не менш важливо, щоб представники такого роду еліти були освіченими людьми та не менш розумними психологами і політиками, адже їм потрібно формувати подібне собі свідоме суспільство. Це відображає погляд Грушевського на те,

яким має бути склад політичної еліти, що могла б ефективно відстоювати інтереси та спровокувати початок розвитку нації.

Праці польсько-українського науковця В'ячеслава Липинського, що був однією з визначних фігур у вивченні політичних систем України та Польщі, мають значний вплив на розуміння ролі еліти в політичних реформах обох країн. Україна впродовж останніх десятиліть зазнала значних політичних трансформацій, зокрема переходу від тоталітарних режимів до демократії та ринкової економіки [9; 10]. Роль еліти у цих процесах була визначальною, і вона часто аналізується у контексті ідей Липинського. Липинський вважав, що еліта має великий вплив на формування політичної системи та реалізацію реформ. У контексті України його ідеї можна застосувати до розуміння того, як еліти впливали на процеси демократизації, становлення правової держави та економічного розвитку [10]. В Україні роль політичної еліти в реформуванні політичної системи була особливо складною через історичні та культурні чинники, а також великий вплив олігархічних структур. Спираючись на працю В'ячеслава Липинського «Листи до братів хліборобів» [9], можемо розкрити термін як такий, що стосується поняття «аристократія», що є рушійною силою державотворення. На його думку, еліта повинна складатися з осіб, які мають певні моральні та інтелектуальні якості, здатні вести націю до розвитку та процвітання. Липинський вважав, що без сильної та моральної еліти неможливе існування стабільної держави [9].

Леонід Тупчієнко у праці «Політична еліта в Україні чи українська політична еліта» досліджує складні аспекти формування та функціонування політичної еліти в Україні, підкреслюючи її дуалізм, вплив історичних подій та сучасні виклики. Тупчієнко визначає значний вплив історичних обставин на формування еліти, особливо після здобуття незалежності. Він вказує на роль регіональних кланів, таких як дніпропетровський і донецький, у формуванні сучасної політичної еліти: «З початком «оксамитової революції» в Україні з 1989 року... склад і структура української еліти різко змінилися. До її складу входять керівники держави, керівники провідних партій і громадських рухів, відомі науковці, митці, письменники, релігійні діячі, військові, спортсмени» [11; 12]. Розмірковуючи про проблеми нашої інтелігенції, автор аналізує дуалізм політичної еліти в Україні: «політична еліта в Україні – це або гола абстракція, або суспільна група, яка не виросла з умов даної країни, не є частиною цього народу і тому своє призначення вбачає та реалізує поза межами національних інтересів» [12]. Додати також варто і проблеми, які стосуються корупції чи олігархічних впливів на наших політичних діячів, та відсутність єдності у суспільстві, що призводить до безлічі внутрішніх конфліктів.

В українському контексті термін «політична еліта» не лише відображає групу осіб, які займають ключові політичні посади, але й включає інтелігенцію, що впливає на культурний та ідеологічний розвиток суспільства. Політична еліта в Україні повинна мати моральну відповідальність перед народом, бути здатною до об'єднання навколо національних цінностей

та діяти в інтересах держави і суспільства. Аналізуючи праці українських дослідників, можна зробити висновок, що термін «політична еліта» виник як результат комплексного розгляду соціально-політичних процесів в Україні і відображає складні взаємозв'язки влади та впливу в суспільстві [13].

Еліти в Україні часто складаються з вузького кола політичних та економічних лідерів, які мають значний вплив на прийняття рішень. Характерною рисою української політики є тісний зв'язок між політичною та економічною елітами, де велика кількість політиків одночасно є успішними бізнесменами. Україна демонструє тут ознаки класичної теорії еліт, зокрема в контексті ідей Парето та Моски.

Також, враховуючи глобальні і локальні впливи на політичний процес, можна сказати, що до України застосовано й неоелітну теорію еліт. Олігархи, великі бізнесмени і транснаціональні корпорації мають значний вплив на політику в країні. Взаємодія між політичною владою і бізнесом, а також між різними групами інтересів створює ситуацію, де еліти формують політичні рішення на основі власних економічних інтересів.

Політики часто мають тісні зв'язки з бізнесменами і великими підприємцями. Ці зв'язки можуть бути формальними (лобіювання, підтримка під час виборів) або неформальними (особисті знайомства, взаємні послуги). Наприклад, підприємницькі структури можуть брати участь у пайовому фінансуванні інвестиційних проектів у рамках реалізації державних, регіональних та місцевих програм соціально-економічного та науково-технічного розвитку.

Політичні рішення, прийняті елітою, часто безпосередньо впливають на економічну ситуацію і, відповідно, на інтереси економічної еліти. Також можна сказати і навпаки – економічні процеси часто можуть впливати на політику країни.

Економіка держави загалом являє собою сукупність суспільно-виробничих відносин, що визначають спосіб виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів і послуг. Державні органи, які керують економічними процесами, створюють механізм управління економікою, забезпечуючи реалізацію державної політики у цій сфері.

Коли політична влада в державі зосереджена в руках конкретної партії, економічний розвиток країни може суттєво залежати від ідеологічних уподобань та програм цієї політичної сили. Наприклад, якщо правляча партія підтримує ринкову економіку, то її політика буде спрямована на розвиток приватного підприємництва, дерегуляцію та залучення інвестицій. У той же час, якщо при владі перебуває партія з соціалістичними поглядами, акцент може робитися на державному контролі, перерозподілі ресурсів і підтримці соціальних програм. Тобто економічна політика держави є відображенням ідеології тієї політичної сили, яка контролює владу. Це впливає на всі аспекти економічного життя, включаючи бюджетну політику, оподаткування, регулювання ринку праці, соціальний захист і багато іншого. В результаті, економічна стратегія держави формується під впливом політичних цілей і

пріоритетів правлячої партії, що визначає напрям розвитку економіки на національному рівні.

Відомі діячі культури можуть впливати на громадську думку та політичні процеси, підтримуючи ті чи інші політичні рухи або кандидатів. Уряд може фінансувати і підтримувати культурні проєкти, що просувають певні політичні ідеї або цінності. Наприклад, діячі культури можуть створювати фільми, вистави, музику, книги, які піднімають політичні питання або критикують існуючі політичні системи. Такі проєкти можуть спонукати громадськість до обговорення та переосмислення політичних і соціальних проблем.

Вищі військові чини також часто співпрацюють з політичними лідерами, особливо в питаннях національної безпеки і оборони. У деяких країнах військові лідери самі можуть займати високі політичні посади або брати участь у формуванні уряду.

Журналісти і медіавласники можуть впливати на політичні процеси через контроль над інформаційними потоками та формування громадської думки. Політики, зі свого боку, можуть впливати на медіа через законодавчі акти, фінансову підтримку або тиск. Можна ще додати, що, хоча Україна і є формально демократичною державою, плюралістична теорія менш застосовна до неї, оскільки реальна політична влада часто концентрується в руках кількох впливових осіб або груп. Проте останні роки свідчать про зростання громадянського суспільства і незалежних медіа, які прагнуть збалансувати вплив еліт і сприяти більшому плюралізму.

Етапи розвитку української політичної еліти. Елітарність в Україні розвивалася з давнини. Вона розвивалася певними замкнутими циклами, тому вони лише умовно можуть бути прив'язані до історичних етапів національної державності [6; 14]. Аналіз ключових етапів розвитку української політичної еліти від проголошення незалежності до сучасного стану дозволяє зрозуміти її вплив на конституційні реформи, економічну політику та зовнішньополітичні орієнтири держави. Наразі в Україні еліту можна поділити на «нову» та «стару». Після розпаду СРСР Україна змогла набути конституційної незалежності, але так і лишилася залежною від «старої» номенклатури перших через свій перехід «згори». Тобто реформи та зміни в Україні після здобуття незалежності відбувалися під контролем та на умовах старої радянської еліти, що призвело до збереження багатьох радянських елементів у політичній і економічній системах країни. Саме перебування при владі еліти часів *ancien regime*, тобто старого порядку, в уже незалежній Україні розглядається як головна причина всіх сучасних соціально-економічних і політичних негараздів [15].

Утворення нової політичної еліти України відбувається і досі через декілька ключових етапів, які супроводжуються важливими політичними та соціальними змінами, такими як вже раніше зазначений розпад СРСР. Відзначимо основні етапи цього процесу [16].

- ***Проголошення незалежності***

З моменту проголошення незалежності у 1991 р. Україна почала формувати власну політичну еліту, яка складалася переважно з представників радянської номенклатури і нових політичних лідерів. Після здобуття незалежності колишні радянські керівники, які мали досвід управління, залишилися на ключових позиціях, адаптувалися до нових умов і продовжували впливати на політичне життя країни. Це був перший етап, коли нова держава формувалася під впливом старої номенклатури [17]. Важливим кроком цього періоду стало ухвалення Конституції України в 1996 р., яка закріпила основи державного ладу та розподіл влади. У процесі її формування брали участь найвизначніші політичні діячі цього періоду, тому цей період також характеризувався боротьбою між президентом і Верховною Радою за вплив та повноваження. Із початком ринкових реформ і приватизації багато бізнесменів стали політиками, прагнучи захистити свої економічні інтереси на політичному рівні. Це стало одним із соціально-економічних чинників формування української політичної еліти.

У перші роки незалежності економічна політика України була нестабільною, позначеною глибокою економічною кризою та гіперінфляцією. Однією з основних проблем «старої» політичної еліти України став високий рівень корупції в урядових структурах. Як усім відомо, це значно впливає на довіру громадян до політичної системи та на спроможність уряду впроваджувати свої ефективні реформи. Ще Україна стикалася з викликом впровадження необхідних реформ у таких сферах, як правоохоронна система, судова система, бюрократія та інші. Багато реформ виявлялися загальмованими або неефективними через політичний спротив чи вплив корупції. Також система політичних партій в Україні часто характеризувалася фрагментацією та відсутністю стійких мажоритарних партій. Це ускладнювало процес ухвалення рішень і стабільність уряду. Політична еліта того часу здійснювала спроби переходу до ринкової економіки через приватизацію державних підприємств, що часто супроводжувалося корупцією та зловживаннями, які, на жаль, надалі почали лише загострюватися та призводити до внутрішніх конфліктів. У цей період зовнішньополітичні орієнтири були невизначеними. Україна проголосила себе позаблоковою державою і намагалася знайти баланс між Росією і західними країнами [11: 16].

- ***Кінець 1990-х – початок 2000-х років***

На рубежі століть політична еліта продовжувала консолідувати владу. Президент Леонід Кучма зосередив у своїх руках значні повноваження. Прийняття Закону про місцеве самоврядування у 1997 р. стало кроком до децентралізації, але фактично влада залишалася в центрі. Почався період, позначений певною стабілізацією економіки. Запроваджені реформи сприяли економічному зростанню, хоча корупція залишалася серйозною проблемою. Важливим кроком стало запровадження національної валюти – гривні – у 1996 р. Також політичні еліти України спровокували початок активної

інтеграції з Європейським Союзом, підписавши Угоду про партнерство і співробітництво з ЄС у 1994 р. Проте країна залишалася в орбіті впливу Росії [11: 16].

- ***Помаранчева революція та післяреволюційний період***

Помаранчева революція 2004 р. стала результатом масових протестів проти фальсифікацій на президентських виборах. Це приклад одного із найяскравіших протистоянь суспільства проти тодішньої політичної еліти. Помаранчева революція внесла свої корективи в політичну еліту, ставши переломним моментом у політичному житті України. Масові протести привели до повторного голосування, в результаті якого переміг Віктор Ющенко. Цей період позначився приходом до влади нових політичних сил, що виступали за демократичні реформи і євроінтеграцію [18]. Революція призвела до політичної кризи і конституційної реформи 2004 р., яка значно обмежила повноваження президента на користь парламенту. Однак у 2010 р. Конституційний Суд України повернув попередню редакцію Конституції, що знову зміцнило президентську владу. Економічна політика цього періоду була нестабільною. Хоча економіка України зростала, фінансова криза 2008 р. значно вплинула на її розвиток. Еліти продовжували використовувати свої позиції для особистого збагачення, що посилювало соціальне напруження. Цей період відзначився значними змінами у зовнішньополітичних орієнтирах. Віктор Ющенко після Помаранчевої революції активно сприяв інтеграції з ЄС і НАТО. Проте його наступник, Віктор Янукович, змінив курс на проросійський, що викликало серйозну суспільну незадоволеність [11].

- ***Революція Гідності та війна на сході України***

Революція Гідності 2014 р. була черговим прикладом сильного протистояння між суспільством та політичною елітою, що призвело до зміни влади та нової конституційної реформи. Революція Гідності стала відповіддю на відмову тодішнього президента Віктора Януковича підписати Угоду про асоціацію з ЄС, що викликало масові протести. В результаті Янукович втік з країни, а до влади прийшли нові політичні сили, які підтримували європейський вектор розвитку. Після цієї революції почалася активна люстрація, спрямована на очищення влади від представників старого режиму [19]. Внесення змін до Конституції у 2016 р. сприяло децентралізації влади та зміцненню місцевого самоврядування. Реформи також були спрямовані на посилення судової влади та боротьбу з корупцією. Після 2014 р. економічна політика України була спрямована на подолання наслідків війни та фінансової кризи. Важливим аспектом стало співробітництво з Міжнародним валютним фондом (МВФ) та іншими міжнародними фінансовими інституціями. Впровадження реформ у банківській сфері, енергетиці та державних закупівлях сприяло стабілізації економіки. Після 2014 р. зовнішньополітичні орієнтири України кардинально змінилися. Країна взяла курс на євроінтеграцію та вступ до НАТО. Підписання Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 р. стало важливим кроком у цьому напрямі [11].

- **Сьогодення**

Сучасний етап характеризується продовженням конституційних реформ, спрямованих на зміцнення демократичних інститутів та правової держави. Вибори 2019 р. стали черговим важливим етапом формування нової політичної еліти. Володимир Зеленський, який не мав попереднього політичного досвіду, здобув перемогу на президентських виборах. Його партія «Слуга народу» також здобула більшість на парламентських виборах. Це привело до значного оновлення політичного складу Верховної Ради і уряду. Наприклад, Віталій Кличко, колишній боксер і лідер партії «УДАР», став мером Києва у 2014 р. і був переобраний у 2020 р. Його діяльність зосереджена на модернізації інфраструктури міста, боротьбі з корупцією та покращенні міських сервісів. В. Кличка вважають одним із найвпливовіших місцевих політиків в Україні [20].

Активне громадянське суспільство і антикорупційні рухи також вплинули на формування нової політичної еліти. Запровадження електронних декларацій, створення антикорупційних органів (НАБУ, САП) і підвищення прозорості влади допомогли зменшити вплив корумпованих чиновників і відкрити шлях новим, менш скомпрометованим кадрам. Важливим кроком стало прийняття нових законів, спрямованих на боротьбу з корупцією та реформу судової системи.

Найяскравіше роль і діяльність політичної еліти розкриваються через різноманітні соціально-економічні виклики у країні. В Україні нині існують різноманітні міжнаціональні та регіональні проблеми, які впливають на політичний ландшафт. Насамперед це повномасштабне вторгнення окупантів на територію незалежної України. Можемо розглянути це на матеріалі монографії Марії Кармазіної «Політична поведінка еліти у переддень повномасштабного вторгнення російських військ: аналіз наслідків діяльності», у якій вона також висвітлила вплив інтелігенції на перебіг поточних подій. Авторка аналізує політичні, соціальні та економічні процеси, що відбувалися в Україні на тлі зростаючої загрози з боку Росії, а також рішення та дії політичних лідерів, які вплинули на підготовку та готовність країни до військового конфлікту. До політичної еліти вона включає представників нашого уряду, парламенту, президента й інших високопосадовців та описує їх діяльність у період повномасштабного вторгнення як таку, що «Роль президента у цей критичний період була вирішальною, адже саме він визначав основні напрями зовнішньої та внутрішньої політики, що мали забезпечити національну безпеку. Діяльність уряду та прем'єр-міністра відзначалася активними спробами мобілізувати ресурси та підвищити обороноздатність країни, однак часто стикалася з внутрішньополітичними суперечностями» [21]. Разом з цим авторка також акцентує увагу на можливих помилках політичних еліт, які напряму впливають на ситуацію, тим самим вона вкотре демонструє рівень відповідальності рішень, що приймаються нашими політиками. На думку Кармазіної, однією з головних помилок політичного керівництва було недооцінювання загрози з боку Росії, що призвело до

затримок у реалізації необхідних оборонних заходів, а також недостатня координація між різними силовими структурами створювала додаткові труднощі у підготовці до можливого вторгнення [13; 21].

Зовнішні впливи, зокрема від Росії, мають велике значення для політичного контексту України, що викликає напругу та впливає на суверенітет і незалежність країни й дотепер. Із початком війни в Україні спостерігається значне зростання громадянської активності, соціальної стійкості та здатності до самоорганізації серед населення. Це привело до посилення національної єдності, яка стала важливим чинником у трансформації української політичної сцени. Внаслідок цього політика стає менш елітарною, а маніпулятивні технології втрачають свою ефективність. Нова політика буде змушена відобразити активну участь громадян у суспільному житті, і нові політичні сили, що виникатимуть, матимуть свої корені у волонтерських ініціативах та неурядових організаціях [22].

Після завершення війни в Україні, згідно з соціологічним дослідженням, проведеним Центром Разумкова, майже половина опитаних вважає, що найбільш довіреною політичною силою для керівництва країною можуть стати військові. Зокрема, 45 % респондентів вважають, що колишні військові мають очолити країну в повоєнний період. Думки щодо інших потенційних керівних груп розділилися таким чином: 21,5 % бачать майбутніх лідерів серед волонтерів, 20% – серед гуманітарної та технічної інтелігенції, 19 % – серед представників громадських організацій, 18 % – серед існуючих політичних партій, і лише 6 % респондентів вважають, що нові лідери можуть вийти з бізнес-середовища.

Прогнозування появи нової політичної сили з військових варіюється залежно від регіону: 51 % жителів Західного регіону, 48 % – Південного, 43 % – Центрального і 40 % – Східного вірять у таку можливість.

Однією з найбільш значущих змін у політичному ландшафті України після повномасштабного вторгнення стала заміна ключових політичних фігур. Війна та пов'язана з нею невизначеність сприяли ротації у верхівці влади, відкриваючи можливості для нових лідерів, які можуть змінити курс розвитку країни та визначити нові пріоритети. Такі кадрові зміни впливають на процеси прийняття рішень і політику уряду, адже нові посадові особи можуть запропонувати нові підходи до управління.

Повномасштабне вторгнення справило значний вплив на державну політику та процеси прийняття рішень в Україні. Відповідь на кризу та потреба в забезпеченні національної безпеки змусили уряд віддавати пріоритет одній політиці над іншими. Політична еліта відіграє ключову роль у формуванні та реалізації цієї політики, оскільки саме вона відповідає за стратегічне планування і прийняття рішень на довгострокову перспективу. Вторгнення також може спричинити переосмислення відносин України з іншими державами та міжнародними організаціями, що вплине на її зовнішньополітичний курс та економічні стратегії. Усі ці рішення політичної еліти матимуть тривалий вплив на майбутнє країни та її стабільність [23].

Адже політична еліта – це саме ті лідери, які у критичні моменти можуть продемонструвати здатність до швидкої реакції, що дозволяє мінімізувати деякі негативні наслідки кризових ситуацій [13]. Також саме вони мають найбільший вплив на суспільну думку і сприяють зростанню патріотизму та підтримки державної політики серед громадян. Сильна політична еліта – це також про впевненість та довіру. Згадуючи перші місяці повномасштабного вторгнення, неможливо не зазначити, що моральний дух більшості українців залежав від правильної подачі інформації від українських високопосадовців, що й демонструє наявність сильного психологічного впливу еліт на свідомість громадян.

Переорієнтація сил та формування нових альянсів всередині політичної еліти України – ще один аспект, на який вплинуло вторгнення. Зрозуміло, що Україні нині потрібна політична еліта, яка б відповідала загальноприйнятим критеріям, дбала про суспільство і державу, не боялася проблем і здатна була б на елітарний менеджмент, у своїй основі здорова і фізично, і морально. Перспективи розвитку української політичної еліти пов'язані з подальшим проведенням реформ та модернізацією державного управління. Продовження реформ, зокрема у сфері судової системи, може сприяти підвищенню ефективності роботи політичної еліти. В умовах зростання зовнішнього тиску та внутрішніх викликів політичні фракції можуть утворювати нові союзи або розривати старі, що суттєво впливатиме на стабільність уряду та реалізацію його політики. Ці зміни в політичній динаміці вимагають стратегічного переосмислення та переговорів між різними фракціями задля збереження або посилення впливу на політичний ландшафт після війни. Активність молодих політиків і громадських діячів може принести нові ідеї та підходи до управління країною. Процес євроінтеграції вимагає впровадження європейських стандартів і практик, що позитивно вплине на політичну еліту та сприятиме її модернізації.

Висновки. Аналізуючи теоретичні підходи науковців, можна дійти думки, що існування політичних еліт у державах – це необхідність, а також зробити кілька ключових висновків.

По-перше, роль політичних еліт є визначальною у визначенні політичного курсу країни та вирішенні важливих суспільних питань. Еліти зазвичай володіють значними ресурсами, владою та впливом, що дозволяє їм здійснювати вирішальний вплив на процеси прийняття рішень у країні.

По-друге, існує різноманітність типів політичних еліт залежно від культурних, історичних та інституційних умов кожної країни: одні країни можуть мати більш закриті елітарні структури, тоді як інші можуть бути демократичнішими та відкритішими.

По-третє, важливою є не лише сама наявність політичних еліт, але й їхні здібності, відповідальність і здатність до співпраці з іншими суспільними групами для досягнення загальних цілей та вирішення викликів, перед якими стоїть країна [11; 24].

Отже, аналіз теоретичних засад підтверджує важливість дослідження ролі політичних еліт у країнах. Політична еліта відіграє вирішальну роль у визначенні політичного курсу і формуванні стратегій розвитку суспільства, маючи вплив на формування політичних процесів. Розуміння динаміки та особливостей функціонування цих еліт допомагає зрозуміти ключові виклики та можливості для реформ у політичній сфері.

Аналізуючи ситуацію в Україні, можна сказати, що найбільш доречною для опису української політичної системи є комбінація усіх перелічених вище теорій еліт, зокрема класичної та неоелітної теорій. Українське державотворення є складним політичним та історичним процесом, який залежить від взаємодії різних суспільних груп, політичних діячів та еліт. Проведений аналіз численних наукових праць підтверджує важливу роль політичної еліти в українському державотворенні, а також розкриває політично-історичний контекст формування еліт та їх діяльності. Численні дослідження науковців дають змогу зрозуміти вплив політичної еліти на формування політичних стратегій та реалізацію державної політики, вони підкреслюють значення регіональних політичних еліт у формуванні загальнонаціональної політики та підтримці державного суверенітету. Також роботи деяких істориків надають важливі уроки про історичний контекст формування політичних еліт в Україні та їхню роль у процесі державотворення, акцентуючи увагу на необхідності національної свідомості та освіти серед політичних еліт для забезпечення ефективного управління та виконання національних інтересів.

Формування політичної еліти в Україні має глибоке коріння, що сягає радянських часів, коли багато теперішніх політиків почали свою кар'єру. Здобуття незалежності в 1991 р. стало поворотним моментом, який привів до значних змін у складі еліти, появи нових облич і політичних сил. Від пострадянської трансформації та перших кроків до ринкової економіки до сучасних прагнень євроінтеграції та реформування внутрішніх інститутів, українська політична еліта відігравала ключову роль у визначенні шляху розвитку країни.

Аналіз ключових етапів розвитку української політичної еліти – від проголошення незалежності до сучасного стану – демонструє значний вплив цієї еліти на конституційні реформи, економічну політику та зовнішньополітичні орієнтири держави. Трансформації, що відбулися, відображають як успіхи, так і виклики, з якими стикалася Україна на своєму шляху до стабільності, процвітання та демократичного розвитку. Політична еліта в Україні відповідно переживала різні етапи еволюції та трансформації протягом історичного розвитку країни. Вона утворювалася через поєднання революційних змін, демократичних реформ, тиску з боку громадянського суспільства і активних зусиль з боку нових політичних лідерів, які прийшли до влади після значних суспільних потрясінь, стикаючись із внутрішніми

та зовнішніми викликами, такими як конфлікти між різними політичними силами, корупція, олігархічні структури, залежність від зовнішніх впливів. Ці чинники вплинули на структуру та діяльність політичної еліти, змінюючи її роль і функції в процесах державотворення та консолідації державності.

Отже, українська політична еліта постійно перебуває в процесі трансформації, стикаючись із численними викликами і проблемами. Тож від здатності політичної еліти відповідати на сучасні виклики залежить майбутнє країни. Важливо, щоб політичні лідери демонстрували високу моральну відповідальність, прагнули до прозорості й ефективності в управлінні, враховували інтереси всього суспільства, а не лише окремих груп. Це сприятиме розвитку України як демократичної та правової держави.

Підсумуємо функціонал політичної еліти України. Сучасна українська політична еліта є важливим елементом політичної системи країни, від якої значною мірою залежить розвиток держави та суспільства. Важливу роль у формуванні політичної еліти відіграють соціально-економічні чинники: ринкові реформи та приватизація відкрили шлях для бізнесменів, які стали політиками, прагнучи захистити свої економічні інтереси.

Політична еліта України відіграє ключову роль у законодавчій діяльності, урядуванні та міжнародних відносинах. Від їхніх рішень залежить напрям розвитку країни, адже вони розробляють і приймають закони, формують уряд і займають керівні посади в державних установах.

Також еліта виконує ще одну важливу для країни функцію – представлення на міжнародній політичній арені. Від цих людей залежить майбутнє українських дипломатичних зв'язків із представниками інших держав. Взаємодія з міжнародними партнерами дозволяє еліті впливати на зовнішню політику України, зміцнювати міжнародні зв'язки й інтегруватися до світової спільноти. Разом з цим політична еліта матиме змогу своїми руками використати на практиці методи політичного управління європейського зразка, тим самим продемонструвавши готовність України розвиватися у цьому напрямку [25].

Отже, розглядаючи роль політичної еліти в українському державотворенні, важливо брати до уваги не лише її функціональні аспекти та еволюцію протягом історії, але й складні виклики та контекст, що впливають на її діяльність і розвиток у сучасному світі. Додатково необхідно врахувати значення інституційної спроможності та стійкості політичної системи для ефективного функціонування політичної еліти. Відсутність стабільної інституційної бази може призвести до деградації елітних структур та поглиблення кризи довіри між владою та народом.

Список використаних джерел

1. Шульга М., Потехін О., Бойко Н. Правляча еліта України / Ін-т соціології НАН України. URL: <https://isnasu.org.ua/assets/files/books/1998/elit.pdf> (дата звернення: 07.06.2024).
2. Поняття та головні теорії політичної еліти. *Політологія: Онлайн бібліотека*. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-2424.html> (дата звернення: 03.06.2024).
3. Flinterman M. Unter Soziologen. *Among Sociologists. Vilfredo Pareto*. 2023. URL: <https://www.untersoziologen.com/sociologists/working-until-the-1920s/vilfredo-pareto>
4. Новак А. Роль еліт у функціонуванні суспільства. *У пошуках втрачених еліт. Незалежний культурологічний часопис «І»*. Львів, 2006. № 45. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n45texts/nowak.htm>
5. Basevich E. The philosophical legacy of Charles W. Mills. *Thinking Otherwise. The Philosopher*. 2022. Vol. 109, no. 4.
6. Історичний контекст виникнення та формування політичних еліт. *Studies*. URL: https://studies.in.ua/polit_elita-seminar/1363-storichniy-kontekst-viniknennya-ta-formuvannya-politichnih-elt.html (дата звернення: 03.06.2024).
7. Грушевський М. Історія України-Руси: монографія. 1933. С. 627.
8. Грушевський М. С. Духовна Україна: зб. творів. Київ: Либідь, 1994. 560 с. (Пам'ятки історичної думки України).
9. Осташко Т. Україна В'ячеслава Липинського. 2023. URL: <https://tyzhden.ua/lysty-do-brativ-khliborobiv-v-iacheslava-lypynskoho/>
10. Кукуруз О. Роль еліти в реформуванні політичних систем України і Польщі в контексті теоретичної спадщини В. Липинського. *Вісник ІДП НАНУ. Серія: Держава, влада і опозиція*. 2011. № 1.
11. Суспільно-політичні процеси в Україні та світі: історія, проблеми, перспективи / В. М. Власенко, А. В. Гончаренко, С. І. Дегтярьов та ін. 2023. 10. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/92934/1/Yelnikova_statehood.pdf;jsessionid=95DEF1823376C292EBD8A45C11AF43D2
12. Тупчієнко Л. Політична еліта в Україні чи українська політична еліта? *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2007. Вип. 33. С. 224–233.
13. Регіональні політичні еліти в Україні : аналіз літератури з проблеми та характеристика емпіричної бази для вивчення феномену (кінець 1991–2018 рр.) / за ред. М. С. Кармазіної. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2019.
14. З історії формування політичної еліти в Україні в XI–XIX ст. – Політичні еліти і лідери. *Політологія: Онлайн бібліотека – Книги, підручники, реферати, лекції*. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-875.html> (дата звернення: 03.06.2024).
15. Горбач Д. Еволюція української політичної еліти: від партійних босів до босів великого бізнесу. 2003. С. 197–200. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1a09ad7b-a78a-4335-a2b4-a7108472c6c6/content> (дата звернення: 03.06.2024).
16. Нариси історії України. 1991–2021: монографія / М. Мінаков, Г. Касьянов, М. Роджанські та ін. Київ: Laurus, 2021. 344 с.
17. Політична еліта в радянській і незалежній Україні. *Газета «День»*. URL: <https://day.kyiv.ua/article/podrobytsi/politychna-elita-v-radyanskiy-i-nezalezhniy-ukrayini> (дата звернення: 05.06.2024).

18. Мацієвський Ю. Між авторитаризмом і демократією: політичний режим після «помаранчевої революції». Домашня сторінка. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/9641> (дата звернення: 05.06.2024).
19. Ukrinform. Як Революція Гідності змінила Україну: 10 здобутків. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-antifake/3354127-ak-revolucia-gidnosti-zminila-ukrainu-10-zdobutkiv.html> (дата звернення: 05.06.2024).
20. Віталій Кличко – історія лідера! <https://udar.party>. URL: <https://udar.party/about/leader/> (дата звернення: 05.06.2024).
21. Кармазіна М. Політична поведінка еліти у переддень повномасштабного вторгнення російських військ: аналіз наслідків діяльності: монографія. 2021.
22. Як змінилась українська політика після російського вторгнення. *Foreign Ukraine*. URL: <https://foreignukraines.com/2023/12/18/how-ukrainian-politics-changed-after-the-russian-invasion/> (дата звернення: 08.06.2024).
23. Оцінка ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, віра в перемогу, ставлення до виборів (березень 2024 р.). *Центр Разумкова*. URL: <https://razumkov.org.ua/novyny/otsinka-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-institutiv-vira-v-peremogu-stavlennia-do-vyboriv-berezen-2024r> (дата звернення: 08.06.2024).
24. Якубовський О. Г. Еліта політична. *Політологічний словник* / упоряд. В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ: Генеза, 2004.
25. Кельман М., Кристиняк М. Роль еліт у побудові сучасної держави та основні теоретичні засади щодо удосконалення процесу їхньої діяльності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2020. Т. 7, № 1.
26. Якименко Ю., Жданов І. Україна у ХХІ столітті: виклики для політичної еліти. *Дзеркало тижня*. 2003. № 44. URL: <http://www.dt.ua/1000/1550/43795/>
27. Українська еліта у другій половині ХІХ – на початку ХХІ століття: особливості формування, трансформація уявлень, інтелектуальний потенціал. Західні землі. Вибрані проблеми : монографія / відп. ред. Ігор Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк. Львів, 2023. Кн. 1. 536 с.
28. Щедров С. Політична еліта сучасної України: регіональний аспект / Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса НАН України. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/shchedrov_politychna-1.pdf (дата звернення: 02.06.2024).
29. Пословський І. Політична еліта сучасної України. *DSpace at West Ukrainian National University: Головна сторінка*. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34824/1/172.pdf> (дата звернення: 02.06.2024).
30. Трач В. Взаємозв'язок політики і бізнесу в українському суспільстві. *DSpace at West Ukrainn National University*. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34822/1/167.pdf> (дата звернення: 02.06.2024).

References

1. Shulha M., Potiekhin O., Boiko N. Pravliacha elita Ukrainy / In-t sotsiologicheskoy nauki NAN Ukrainy. URL: <https://isnasu.org.ua/assets/files/books/1998/elit.pdf> (data zvernennia: 07.06.2024).

2. Poniattia ta holovni teorii politychnoi elity. *Politolohiia: Onlain biblioteka*. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-2424.html> (data zvernennia: 03.06.2024).
3. Flinterman M. Unter Soziologen. *Among Sociologists. Vilfredo Pareto*. 2023. URL: <https://www.untersoziolegen.com/sociologists/working-until-the-1920s/vilfredo-pareto>
4. Novak A. Rol elit u funktsionuvanni suspilstva. *U poshukakh vtrachenykh elit. Nezaleznyi kulturolohichniy chasopys «I»*. Lviv, 2006. № 45. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n45texts/nowak.htm>
5. Basevich E. The philosophical legacy of Charles W. Mills. *Thinking Otherwise. The Philosopher*. 2022. Vol. 109, no. 4.
6. Istorychnyi kontekst vynyknennia ta formuvannia politychnykh elit. *Studies*. URL: https://studies.in.ua/polit_elita-seminar/1363-storichniy-kontekst-viniknennia-ta-formuvannia-politichnih-elt.html (data zvernennia: 03.06.2024).
7. Hrushevskiy M. Istoriiia Ukrainy-Rusy: monohrafiia. 1933. S. 627.
8. Hrushevskiy M. S. Dukhovna Ukraina: zb. tvoriv. Kyiv: Lybid, 1994. 560 s. (Pamiatky istorychnoi dumky Ukrainy).
9. Ostashko T. Ukraina V'iacheslava Lypynskoho. 2023. URL: <https://tyzhden.ua/lysty-do-brativ-khliborobiv-v-iacheslava-lypynskoho/>
10. Kukuruz O. Rol elity v reformuvanni politychnykh system Ukrainy i Polshchi v konteksti teoretychnoi spadshchyny V. Lypynskoho. *Visnyk IDP NANU. Seriia: Derzhava, vlada i opozytsiia*. 2011. № 1.
11. Suspilno-politychni protsesy v Ukraini ta sviti: istoriia, problemy, perspektyvy / V. M. Vlasenko, A. V. Honcharenko, S. I. Dehtiarov ta in. 2023. 10. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/92934/1/Yelnikova_statehood.pdf;jsessionid=95DEF1823376C292EBD8A45C11AF43D2
12. Tupchiienko L. Politychna elita v Ukraini chy ukrainska politychna elita? *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy*. 2007. Vyp. 33. S. 224–233.
13. Rehionalni politychni elity v Ukraïni : analiz literatury z problemy ta kharakterystyka empiychnoi bazy dlia vyvchennia fenomenu (kinets 1991–2018 rr.) / za red. M. S. Karmazinoï. Kyïv: IPIEND im. I. F. Kurasa NAN Ukraïny, 2019.
14. Z istorii formuvannia politychnoi elity v Ukraini v XI–XIX st. - Politychni elity i lidery. *Politolohiia: Onlain biblioteka - Knyhy, pidruchnyky, referaty, leksii*. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-875.html> (data zvernennia: 03.06.2024).
15. Horbach D. Evoliutsiia ukrainskoi politychnoi elity: vid partiinykh bosiv do bosiv velykoho biznesu. 2003. S. 197–200. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1a09ad7b-a78a-4335-a2b4-a7108472c6c6/content> (data zvernennia: 03.06.2024).
16. Narysy istorii Ukrainy. 1991–2021: monohrafiia / M. Minakov, H. Kasianov, M. Rodzhanski ta in. Kyiv: Laurus, 2021. 344 s.
17. Politychna elita v radianskii i nezalezhnii Ukraini. *Hazeta «Den»*. URL: <https://day.kyiv.ua/article/podrobytsi/politychna-elita-v-radyanskiy-i-nezalezhniy-ukrayini> (data zvernennia: 05.06.2024).
18. Matsiievskiy Yu. Mizh avtorytaryzmom i demokratiieiu: politychnyi rezhym pislia «pomaranchevoi revoliutsii». *Domashnia storinka*. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/9641> (data zvernennia: 05.06.2024).

19. Ukrinform. Yak Revoliutsiia Hidnosti zminyla Ukrainu: 10 zdobutkiv. Ukrinform - aktualni novyny Ukrainy ta svitu. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-antifake/3354127-ak-revolucia-gidnosti-zminila-ukrainu-10-zdobutkiv.html> (data zvernennia: 05.06.2024).
20. Vitalii Klychko - istoriia lidera! <https://udar.party>. URL: <https://udar.party/about/leader/> (data zvernennia: 05.06.2024).
21. Karmazina M. Politychna povedinka elity u peredden povnomashtabnoho vtorhnennia rosiiskykh viisk: analiz naslidkiv diialnosti: monohrafiia. 2021.
22. Iak zminylas ukrainska polityka pislia rosiiskoho vtorhnennia. *Foreign Ukraine*. URL: <https://foreignukraines.com/2023/12/18/how-ukrainian-politics-changed-after-the-russian-invasion/> (data zvernennia: 08.06.2024).
23. Otsinka sytuatsii v kraini, dovira do sotsialnykh instytutiv, vira v peremohu, stavlennia do vyboriv (berezen 2024 r.). *Tsentr Razumkova*. URL: <https://razumkov.org.ua/novyny/otsinka-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-institutiv-vira-v-peremogu-stavlennia-do-vyboriv-berezen-2024r> (data zvernennia: 08.06.2024).
24. Iakubovskyi O. H. Elita politychna. Politolohichni slovnyk / uporiad. V. P. Horbatenko; za red. Yu. S. Shemshuchenka, V. D. Babkina, V. P. Horbatenka. 2-he vyd., dop. i pererob. Kyiv: Heneza, 2004.
25. Kelman M., Krystyniak M. Rol elit u pobudovi suchasnoi derzhavy ta osnovni teoretychni zasady shchodo udoskonalennia protsesu yikhnoi diialnosti. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika»*. Seriia: Yurydychni nauky. 2020. T. 7, № 1.
26. Iakymenko Yu., Zhdanov I. Ukraina u XXI stolitti: vyklyky dla politychnoi elity. *Dzerkalo tyzhnia*. 2003. № 44. URL: <http://www.dt.ua/1000/1550/43795/>
27. Ukrainska elita u druhii polovyni XIX – na pochatku XXI stolittia: osoblyvosti formuvannia, transformatsiia uiavlen, intelektualnyi potentsial. Zakhidni zemli. Vybrani problemy: monohrafiia / vidp. red. Ihor Soliar, uporiad.: Oleh Muravskyi, Mykhailo Romaniuk; NAN Ukrainy, In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha. Lviv, 2023. Kn. 1. 536 s.
28. Shchedrov S. Politychna elita suchasnoi ukrainy: rehionalnyi aspekt / In-t polit. i etnonats. doslidzh. im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/shchedrov_politychna-1.pdf (data zvernennia: 02.06.2024).
29. Poslovskyi I. Politychna elita suchasnoi Ukrainy. *DSpace at West Ukrainian National University: Holovna storinka*. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34824/1/172.pdf> (data zvernennia: 02.06.2024).
30. Trach V. Vzaiemozviazok polityky i biznesu v ukrainskomu suspilstvi. *DSpace at West Ukrainn National University*. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34822/1/167.pdf> (data zvernennia: 02.06.2024).

Yana PORTNOVA, Diana SHYSHKINA

*3rd year students of the Faculty of Humanitarian Technologies,
educational program "Political Philosophy",
Cherkasy State Technological University*

POLITICAL ELITE IN THE UKRAINIAN STATE FORMATION

The modern interpretation of the concept of "political elite" has been clarified; the influence of this kind of elites on the life of the country and society in general is considered. The typology of political elites is given in the context of the main theories of elites. Modern views on the problem of political elite in Ukraine, taking into account both historical context and modern realities, as well as the attitude of Ukrainians to political elite, are analyzed. It has been found that political elite plays an important role in the Ukrainian state formation, determining political courses, power structures and contributing to the development of national sovereignty.

Keywords: *concept of "political elite", typology of political elites, the country's political course, theories of elites, formation of social development strategies, stages of evolution and transformation, Ukrainian statehood.*